

Օ՛ր կնդրուէի, խունկի բոյրէ՛րն հոսանում,
Ողիներու ալցելութիւնն ի տաճար,
Դուք վերապրող ձեւի մասնիկ, անկորուստ,
Դամբաններէն յառնող դէմքեր անվրթար,

Բոյրէ՛ր, բոյրէ՛ր, ներկայութիւն անհամար....:

ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ

Մ Ա Ր Գ Ն Ո Ւ Ծ Ո Վ Ը

Բա՛րդ անկաշկանդ, պիտի սիրես՝ս դուն ծովը միշտ,
Ծովն՝ հայելին է հողիդ, ուր դուն ինքզինքդ
Կը դիտես. մինչ ալիքներուն դէմ ծաւալուն՝
Վիճը մտքիդ նոյնքան խոր է, նոյնքան անհուն:

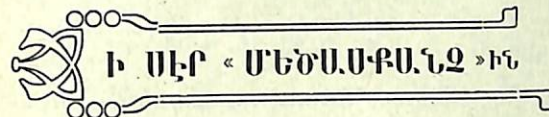
Քու բերկրանքդ է սուղուիլ քո՛ւ իսկ պատկերիդ ծոց,
Եւ դայն դրկել ակնարկներովդ, բազուկներով,
Մինչ կը մոռնայ սիրտդ իր թնդի՛ւնը տրամակոծ՝
Անոր անյաղթ ու վայրենի տրտունջքին քով:

Գաղտնապահ էք դուք երկուքդ ալ, մրոտյաւած.
Ոչ ոք չափեց վիճը մտքիդ, Մա՛րդ արարած,
Ինչպէս որ Ծո՛ւվ, ոչ ոք ճանչցաւ քու ալ դանձեր.
Ձեր դադանիքներն ունին ա՛յնքան անյայտ ծալքեր:

Բայց եւ այնպէս, ահա բազում, անթիւ դարեր
Որ կը կռուիք անխղճօրէն եւ անմորմոք.
Եւ այնքան բո՛ւռն դուք կը սիրէք մահն ու աւեր...
Յաւէտ ըմբիշ՝ ո՛վ եղբայրներ դուք անողոր....:

CHARLES BAUDELAIRE

Թրգմ. ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ



ԱՆԿՂՕ - ՍԻՐՕ - ԹՐԲՕ - ԻՐԱՔՕ...

Ահաւասիկ անճոռնի եւ անճաշակ բար-
դութիւններու նմոյշներ. բոլորն ալ քե-
րականօրէն խորթ ձեւեր, եռանդով որդե-
գրուած՝ կարգ մը թերթերու խմբագիր-
ներէն (Արարատ, 27. 3. 55: Զարթօնք,
13. 2. 55, եւն. եւն...):

Բարդելու ճոխ կերպեր ունին հայերէ-
նի մէջ՝ ա, ու, եւ յօդակապերը գործա-
ծելով. ինչո՞ւ երթանք օտար ձեւեր մու-
րալու: Յետոյ ի՞նչ են այդ Անկլիօ եւ Սիբո
բառերը. Անկլիօն ինչո՞ւ գ-ով չէ գրու-
ած. Սիբիա բառը ի՞նչպէս Սիբո կը
դառնայ: Կ'երեւի Արարատի խմբագիրը
երդում ըրած է չար-արատներէն դրել:

Մէկը կը գրէ՝ Իրաֆօ-քուրֆ. միւսը՝
Թրֆօ-իրաֆեան: Զէ՛ր բաւեր ըսել՝ Իրա-
ֆեքսքուրֆ. եւ ասոր նման՝ Անգլիքիւրաֆ,
Թուրքիքիւրաֆ, Խալուգիւրաֆ եւն...:

Մեր խմբագիրներուն մէջ, դժբախտա-
բար, կան անձեր՝ որ աւելի կ'աղարտեն
ու կ'աղճատեն մեր լեզուն, քան կը շինեն:

ՅԱՐՏԱՔՈՒՍՏ

Աշխարհաբարի համար ուրիշ խորթ ձեւ
մըն ալ ասիկա. Յարտաֆուստ (Մասիս,
17. 2. 55, էջ 3, սիւնակ ա.): Կը բաւէ
ըսել ու գրել պարզապէս՝ արտաֆուստ:

Նախ, որովհետեւ գրաբարի մէջ ալ ար-
տաֆուստ է. օրինակներն այնքան շատ են,
որ հարկ չկայ նոյնիսկ թուել: Երկրորդ,
եթէ գրաբարի մէջ գրուէր իսկ յարտա-
ֆուստ յ-ով, աշխարհաբարի մէջ պիտի
յապաւէինք նախդիրը, եւ պիտի գրէինք
պարզապէս արտաֆուստ. ինչպէս չենք գը-
րեր ի ներֆուստ, այլ ներֆուստ, թէեւ գը-
րաբարի մէջ կ'ըսուի ի ներֆուստ:

ՎԱՍՆ ԿՐՕՆԻ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ

Վարդանանց տօներու առիթով, զրեթէ
բոլոր թերթերուն մէջ ալ այս վերնագիրը
կը տիրէ. վասն կրօնի եւ հայրենեաց:
Հանդիսաւորութիւն տալու համար՝ մեր
խմբագիրները կը սիրեն երբեմն գրաբար
պատգամներ տալ. դժբախտաբար լաւ
գրաբար գիտցողները՝ ճրագով փնտռելու
է:

Եթէ իրօք գրաբար կը գրեն, ըսելու են՝
վասն կրօնի եւ հայրենեաց: Ինչպէս հայ-
րենիք բառը՝ սեռականի մէջ հայրենեաց
կ'ըլլայ, կրօնք բառն ալ կրօնից կ'ըլլայ:
Ձեմ հասկնար ինչո՞ւ այսքան պատիւ
հայրենիքին, մինչ կրօնքը անդին խեղան-
դամ կը ներկայանայ. ու ասիկա՝ ճիշտ
Վարդանանց կրօնական զիւցաղնամարտի
յիշատակին օրով:

Իսկ եթէ աշխարհաբար պիտի գրեն,
թո՛ղ պարզապէս գրեն՝ կրօնի եւ Հայրե-
նիքի համար. եւ որքան կ'ուզեն՝ մեծ տա-
ռերով. ա՛ս ալ նոյնքան վսեմ է եւ աղղու:

ՈՍԿԵՐԱՆՈՒԱԾ ԾԱԾԿՈՅԸ

Թերթերուն մէջէն լեզուական սխալներ
հաւաքելու համար՝ հարկ չկայ մանրա-
մասնօրէն տող առ տող կարդալ ու պըր-
պըրել. վերնագիրներն իսկ յաճախ սխա-
լերէն են, ինչպէս վերոյիշեալը:

Գողտրիկ պատմուածք մըն է, անճոռնի
վերնագրով (Տե՛ս Զանաւէր, 1955, թ. 3,
էջ 68):

Հեղինակը, կամ աւելի ճիշտ՝ թարգ-
մանիչը, բողոքական Վերապատուելի մըն
է, որ յաճախ կարդացած է Աստուածա-
շունչը. չէ՞ հանդիպած այնտեղ ոսկե-
հուռ, ոսկեմամուկ, ոսկեման գեղեցիկ
բառերուն, որոնց մէջ ճաշակի դրոշմը
կայ Ս. Սահակին ու Մեսրոպին:

Ի սէր «Մեծաւանգ»ին, թղթանոց նե-
տեցէք սա ոսկեբանուած անճաշակ ու հա-
սարակ բառը:

ՄԱՆՁՈՑ (???)

Ահա՛ ուրիշ հրէջ մը. մանչոց: Կերպ-նում որ մեր կաթնավաճառն անգամ այս-քան արտառոց բառ չի ճանչնար: Խոստովանիմ որ, երբ «ՄԱՆՁՈՑ վարժարան» բացատրութիւնը տեսայ՝ հաւատալս չե-կաւ. երեք անգամ աչքերս սեւեւեցի. ու վրաս մարելիք եկաւ: (Ժամանակ, 21. 2. 1955, էջ 4):

Հայերէն կ'ըսենք՝ մանչերու վարժա-րան: Ասկէ քառասուն տարի առաջ Սե-ւակ-ն ալ կը գրէր «մանչերու գերեզման»: Եթէ հիմա ողջ ըլլար, անշուշտ այդ լրա-դրին համար ալ պիտի գրէր հայերէնի գե-րեզման:

Միեւնոյն յօդուածին մէջ կը կարդանք. Պր. Թ. Թալմանեանի հեղինակած «Ամե-դութեան յաղթանակը» բիւլը: Ուղղէ՛ հայր Թաղեոս վրդ. Թովմանանի: Իսկ բիւս-ին նկատմամբ՝ Յունուարին գրած էինք:

ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐՆԻՍ...

«Յառաջ» ի խմբագիրը գայթակղեր է մեր դորձածած այս բառէն, եւ թրքարա-նութեան պիտակն ալ վրան փակցուցեր է: Կ'ուզէ որ ըսենք՝ մեր աշխարհաբար:

1952ին, Բազմավեպի մէջ (թ. 7-9, էջ 171-9), Ուսուցչապետ Յր. Յէյտի, մաս-նադիտական ուսումնասիրութիւն մը հրա-տարակեց «Յօդերը արեւմտեան հայերէնի մէջ» խորագրով, Փրանսերէն: Հոն, հը-մուտ Հեղինակը, արեւմտահայերէնի յօ-դերը վեց խումբի կը բաժնէ, այսպէս. 1) Որոշիչ յօդ (ն, ր): 2) Ստացական յօդ (ս, դ, ն/ր - նիս, նիդ, նին): 3) Օժան-դակ-ստացական յօդ: 4) Անճմական յօդ (ս, դ, ն/ր - նիս, նիդ, նին): 5) Օժան-դակ-անճմական յօդ: 6) Յուցական յօդ (ս, դ, ն/ր):

Մեր հարցը կը պատկանի երկրորդ խումբին: Օրինակ. աթոռ - աթոռ -

աթոռ, աթոռիս - աթոռնիդ - աթոռ-նին:

Պր. Յէյտի կը ստուգարանէ այսպէս. աթոռ+նի-ս, աթոռ+նու, աթոռ+նէ-ս: Ու կը հաւատայ, թէ արմատին եւ ա-դ-ն ստացական յօդերուն միջանկեալ մտնող նի մասնիկը՝ հաւաքական խմատ ունի, յօդնակիի նշանակութիւն: Դիմելով դրա-րարին՝ կը բերէ աւագանի բառը, զոր կը վերլուծէ աւագ-ա-նի. (այդ օրինակին վրայ կրնանք աւելցնել՝ կանանի, աղա-տանի):

Հետեւաբար թրքարանութեան պիտակը բոլորովին անհիմն եւ անտեղի կերպով դրուած է մեր դորձածած աշխարհաբար-նիս ձեւին վրայ: Կ'ընդունիմ թէ պէտք է խուսափել ծայրայեղութիւններէ. իրօք աններդաշնակ եւ տղեղ են արձաններնիս, արձաններնու, արձաններովնիս եւն... ձե-ւերը. բայց եղակիի մէջ, մանաւանդ ուղ-ղական կամ հայցական հոլովներով՝ կրը-նայ դորձածութիւն. յատկապէս՝ ընտանե-կան լեզուի մէջ:

Այսպէս կ'ըսենք. տուններնիդ գառէֆ, արտերնիդ մի՛ նեղէֆ, կօշիկնիդ հանեցէֆ, ձեռքերնիդ վե՛ր...: Ասոնք բոլոր թրքա-րանութիւններ են... Կարծեմ չափազան-ցութիւն է ասիկա:

Եւ եթէ ակնարկ մը տանք մեր ներկայ դրոշներուն, պիտի տեսնենք որ կը դոր-ձածեն այս նիս - նիդ - նին ձեւերը:

«Ինչո՞ւ մեղքերնիս պահեմք» կը գրէ Ե. Պ. «Նայիրի» մէջ (30. 1. 55, էջ 5, սիւն 2) լեզուական բնոյթ ունեցող յօդ-ուածի մը մէջ, ծաղրելով Արարատ օրա-դրին սխալագրութիւնները:

«Ինքզինքնին լաւատես համարող ուրիշ-ներ» կը գրէ Վարդան Գէորգեան (Նայի-րի, 23. 1. 55, էջ 1, սիւնակ 2):

Եզրակացութիւն. թրքարանութեան պիտակը ուրիշ տեղ փակցնելու է. յաջոր-դով եւ տեսնուինք:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԵՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ



Գ Ր Ա Խ Օ Ս Ա Կ Ա Ն

ԲԺ. ԻՍԱՀԱԿ ՏԵՐՏԵՐԵԱՆԻ «Երկերի ժողովածու»: Չորս մեծագիր հատորներ (17.50×25), մեծատառ, ընդամենը շուրջ 2.000 էջ:

Երկար տարիներու բժշկական փորձա-նութենէ վերջ, Թեհրանահայ հեղինակը, որ արդէն մեղի ծանօթ է առողջապահա-կան երկերու հրատարակութեամբ (Մա-լարիան եւ նրա բժշկութիւնը, Ինչո՞ւ պի-տի չծխել, Սիֆիլիսը եւ նրա բժշկութիւնը եւն...), ամէնուն մատչելի կը դարձնէ իր օրագրի էջերը:

Գրական այս սեռը մեր մէջ մտցուց Սե-ւակ. դժբախտաբար հետեւող չունեցաւ:

Ա. հատորը, Փակ դռան յետեւ, 550 է-ջի մէջ կ'ամփոփէ 20 պատմուածք, որոնք ընդհանրապէս տխուր ու ցաւալի դրուաղ-ներ, ախտաւոր կեանքի սահմակեցուցիչ տեսարաններ մ'ուրուագծեն իրապաշտ դոյներով. ախտաճոյներ հոն կը ներկա-յանան իրենց կարեկցելի վիճակով, սե-ռային ալլաւտեսակ ախտերով վարակուած խլեակներ կը գալարուին ցաւատանջ պրը-կումներով եւ հոգեմաշ սպառումներով: Յաճախ բժիշկը ինքն է որ կը բարձրացնէ այդ էակները՝ բարի խորհուրդներով եւ բուժումով, դժբախտաբար այդ ալ օգուտ չ'ունենար մերթ: Շատ անգամ ալ կը լու-սարանէ տղէտ ու խաւարամիտ անձեր՝ կեանքի առեղծուածին շուրջ:

Պատմելու հաճելի, բնական եւ գրաւիչ ոճ մը ունի հեղինակը. գրականապէս մը-շակած եւ ընդլայնած է նիւթերը՝ հետա-քրքրական թեթեւ հանդուցներ ստեղծե-լով, մերթ հոգեբանական հակապատկեր-ներ դուրսնալով, երբեմն ալ կեանքի դուարթ եւ դեղեցիկ դոյները ցայտեցնելով:

Նոյն ուղղութեամբ կը շարունակուի Բ. հատորը, համանուն տիտղոսով. 449

էջ, 16 պատմուածք: Ուսուցանող խրա-տական տարրը աւելի շեշտուած է հոս, ինչ որ ճշիշ տպաւորութիւն կը թողու, քիչ մը ձանձրացնելու աստիճան:

Ժողովածուին Գ. հատորը, Ուխտած-ները (405 էջ) 20 պատմուածքներով կը ներկայացնէ հեղինակին ինքնակենսա-դրութիւնը, Ղարաբաղէն Բագու, Թիֆ-լիս, Դորպատ, Հայաստան. հոն կը պատ-կերանայ աշակերտը, յեղափոխականը, համալսարանականը, բժիշկ զինուորակա-նը: Ղարաբաղի հերոսամարտին յիշա-տակով կը փակուի հատորը, ուր կան հե-տաքրքրական էջեր՝ պատմական անձերու հետ փոխ յարաբերութիւններու նկատ-մամբ: Չեն պակսիր տեսարանական հատ-ուածներ, հասունագոյն հասակի մը վե-րագրելի խորհրդածութիւններով խառն. արդիւնք՝ վերամշակումի:

Գ. հատորը կու դայ լրացնելու առա-ջին երկուքը, Կիւն ԵՒ ՏՂԱՄԱՐԴԸ տիտ-ղոսով. 580 էջերու մէջ կը ներկայացուին Սէրը - ամուսնութիւնը - սեռական առող-ջապահութիւնը - կնոջ եւ տղամարդու ներքին աշխարհը: Գլուխներու եւ ենթա-լուխներու միջոցով տակ, լոկ ուսուցչական ամպիրոնէ կը խօսի հեղինակը: Փորձառա-կան փիլիսոփայութիւնը, վիճակագրու-թիւններու բազմազան տուեալները, բը-ժշկութեան դարաւոր յայտնութիւնները դուռ կը բանան բարոյական նկատողու-թիւններու, բացատրութիւններու:

Դժբախտաբար հեղինակը կը յայտնուի նիւթապաշտ ըմբռնումով մը՝ կեանքին հանդէպ, ու կը պոռթկայ թոյն մը քրիս-տոնէական կարգ մը սկզբունքներու դէմ: Քրիստոսն իսկ կը ներկայացնէ իր սովո-րական մարդ, նախապաշարեալ մէկը. նամանապէս Պօղոս Առաքեալը՝ իրրեւ կնա-տեաց մը: Նոյն տեւ ակնոցով կը քննա-դատէ ուրիշ եկեղեցական գրիչներ ու Ս. Հայրեր: Տարուինեան փիլիսոփայութեան մթնոլորտի մէջ սնած է հեղինակը, որ մարդկային կեանքի հոգեկան - մտաւոր -